

UDK/UDC: 821.163.42-05 Car Matutinović Lj.

MARIJA GRAČAKOVIĆ

*Crikvenica, profesorica hrvatskog jezika**u Srednjoj školi dr. Antuna Barca u Crikvenici*

LJERKA CAR MATUTINOVIĆ PJESNIŠTVO SKLADA I NEPOTROŠIVE VITALNOSTI

Da bismo u potpunosti shvatili jednog književnika, čini mi se vrlo bitnim pronaći njegovo ishodište, njegov korijen i stazu kojom se zaputio u svoju poetsku avanturu, a književnica *LJERKA CAR MATUTINOVIĆ*, poetesa s vrha suvremene hrvatske književnosti, ide u red onih stvaralaca kod kojih je svijest o sebi samoj i svojem porijeklu i vrlo jasna, i vrlo bitna.

(...) A što se zavičajnog sunca tiče, ono me je svih tih ljeta grijalo u Crikvenici koja bijaše i jest moje uporište. Kao i more kojemu se uvijek vraćam. (Ljerka Car Matutinović „Bezumlje“, Nesvakidašnja bilješka, str. 78)

Kasnije joj je, kako reče, Zagreb postao „blizak i drag poput Crikvenice“. To su, dakle, dva osnovna uporišta, prozori svijeta Ljerke Car Matutinović, okrenuti ljudskoj pozornici.

Književnica Ljerka Car Matutinović rođena je u Crikvenici. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu završila je studij hrvatskog i talijanskog jezika s književnostima. Kao gimnazijska profesorica radila je u Crikvenici, na V. zagrebačkoj gimnaziji, bila je lektorica za hrvatski jezik na Filozofskom fakultetu sveučilišta u Firenci, kao i dugogodišnja urednica književnih emisija na Hrvatskom radiju, Radio postaji Zagreb.

Na pozornici hrvatske književne scene aktivno je nazočna od 1961. godine kada počinje objavljivati književne kritike, interpretacije i eseje. Pjesme objavljuje od 1965. godine, a pripovjednu prozu od 1978. Danas je možemo okarakterizirati kao nadahnutu prozaisticu, književnicu za djecu, književnu kritičarku, vrlo uspješnu i cijenjenu prevoditeljicu i, u prvom redu, pjesniki-

nju. U prilog posljednjoj tvrdnji govori 15 knjiga poezije, objavljenih u vremenskom rasponu od 1971. godine, kada je objavila „Vrijeme rastanaka“ do 2007., kada je svjetlo dana ugledala najnovija zbirka čakavske poezije „Meštija“. Pjesme su joj prevedene na desetak stranih jezika, uvrštene u domaće i strane antologije.

Do sada je objavila sljedeće **knjige poezije**: *Vrijeme rastanaka* (1971.), *Trudno kao dažd* (1976.), *Odiljat se* (1983.), *La bellezza del respiro* (*Ljepota disanja*) (1984.), *Kanat slaji od meda, čakavske pjesme* (1987.), *Glasovi glazba* (1988.), *Bajkoviti soneti* (1988.), *Čakavske versade* (1993.), *Bezumlje* (1994.), *Disanje* (1997.), *Jerbo samo tebe glêdim* (1998.), *Jabuka na glavi* (2001.), *Raduj se danu* (2004.), *Versi o nepotrošivoj ljubavi* (2005.), *Meštija* (2007.).

Svoj „ulazak“ u svijet poezije predstavila je zbirkom ljubavne poezije „Vrijeme rastanaka“ (1971.) kojom je zakoračila na trnovitu stazu osmišljavanja vlastitog originalnog književnog izraza na kojemu će i ustrajati. Bio je to put stvaranja poezije autentične životnosti oslobođene slatkorječivosti i pretjerane emocionalnosti.

*O svijete moj zar nisu u tebi
radoznale šetnje mojih ljubavi
i vedar neuspjeh prvog poljupca,
aleja u treptaju mjesečevih
dodira i drhtaj uznemirenog
mora, tihi šum obale*

(Ljepota disanja)

Zbirkom pjesama *Odiljat se* (1983.) otkriva nužnost ironijskoga odmaka u suvremenoj književnosti. Sam naslov knjige sugerira aluziju na hrvatsko renesansno pjesništvo, ali nije o tome riječ. Autorica ovdje iskazuje ono što je trajno obilježilo njezinu poeziju: vedrinu, vitalnost, traganje za osunčanim predjelima životnih slavlja. U svijetu punom tjeskoba, ona zagovara igru, čar prozoda. To je poezija stvarana za sve koji cijene spontanost, šarm igre, ležernost. Prema svjedočenju Saše Vereša i Krleža je zapazio Ljerkine stihove u *Forumu* naglasivši da su ga iznenadili spontanošću i osebujnošću, te da je pripomenuo kako već dugo u našim časopisima nije zapazio toliko topline i izvornosti.

Predanost tradiciji u ovoj je knjizi izražena formom soneta, a na drugoj strani imamo iskazanu osjetljivost za intenzitete našeg vremena, moderno vladanje i izričaj:

*Ko začarana ostah ja i nijema
skrenuvši lijevo gdje ugledah njega.*

(Ko začarana ostah ja i nijema)

Ovo je trenutak kada jezična činjenica postaje temeljni oslonac Ljerkine lirike, pa možemo govoriti o pjesnikinji profinjene izražajnosti, prepoznatljive lirske očitosti, a kada je riječ o ljubavnoj igri ona je puna ljupkih dvosmislenosti, varki, zamki...

Za izbor pjesama na talijanskom jeziku *La bellezza del respiro* autorica je nagrađena Zlatnom medaljom, Mazara del Vallo, 1986.

(...) Radi se u stvari o izrazito lirskoj poeziji, poeziji koja se čini lakom za čitanje, ali koja ostavlja svoj trag. Ljerka Car Matutinović uspijeva da u svoje stihove unese tajni ritam života, tajanstveni i svijetli impuls koji čini da ljudi i stvari trepere. Pjesnikinja hvata disanje prirode, disanje samog svemira. Jedno kozmičko viđenje koje se ne gubi u apstrakcijama realnosti do gubljenja obrisa kao u nekoj atemporalnoj kolokaciji fenomena samog života. Ono biva značajno u svakidašnjoj realnosti, kako u veličanstvenim i tragičnim tako i u sitnim i banalnim aspektima svakidašnjice. Disanje svemira, dakle, koje hvata iz routine: u srcu jedne gradske ulice, ali i u dalekom i nepoznatom vrtu, dakle u drvoredima (ili vijugama) same mašte koja se odjednom pojavljuje u bučnom ritmu svakidašnjice: „Talvolta... giardino lontano“.

(Lucio ZINNA Mazara del Vallo, 22. travnja 1986.)

Kada je 1984. godine svjetlo dana ugledala zbirka poezije *Kanat slaji od meda*, za rukopis koje je prethodno (1981.) dobila nagradu *Drago Gervais*, bilo je to otkriće, iznenađenje, novost, jer je ovim činom književnica uvela crikvenički čakavski govor u krug hrvatske dijalektalne poezije, u školske programe i čitanke.

Zapjevala je Ljerka šarmom, vedrinom i majstorskim odabirom baš onih riječi „*što ih je kao jezični arheolog pronašla*“ (Milan Moguš) u razigranom i bogatom vokabularu crikveničkoga govora. Stvorivši, odabirom zvučnih, pomalo zaboravljenih riječi crikveničkog čakavskog idioma, novi poetski iskaz, Ljerka je s najvećom pozornošću popunila neka mjesta u mozaiku hrvatskog čakavskog pjesništva.

Brižljivi odabir zvučnih riječi crikveničkoga govora zvoni u njezinim stihovima poput najljepše melodije, drage, zaboravljene, a opet tako suvremene, jer kao da je sva mudrost života u njih ugrađena.

Pjesnikinja uranja u jezik svojega djetinjstva, svijet životnih spoznaja u kojima on nije gledan očima začuđenog djeteta, već očima zrele iskusne osobe koja je sa svih strana spoznala ozbiljnost životnih nedaća, a opet „šmugne“, pronade neki izlaz u smijehu, u ironiji, u šarmu zvučnih figura, kao: *brbulja ljubavni toć*.

Poetesa ne može bez iznenađenja, iskričavih završnica, slavljenja ljubavi kao najvažnije stvari na svijetu, jer kako kaže:

*aš ljubav je jedina stvar
ča na ten svitu vridi*

(Jen mladić je s poneštrice)

Na istom je tragu i Ljerkina zbirka *Čakavske versade* (1993.). Ona sadrži veći dio pjesama ranije objavljenih u *Kantu*, ali i dio novih nastalih na poticajima tragičnih zbivanja (smrt tate, Domovinski rat), pa tako:

*Nad mojun kućun
gorući oganj do neba gori:
pakleni zloduhi
su mi kuću zapalili
zi doma me zignali
va škurinuu
na cestu.*

(Nad mojun kućun gorući oganj)

I ovom se knjigom pjesnikinja odužuje zavičaju, kolijevci iskustva iz koje izlazimo u zrelost života i umjetnosti.

(...) Pjesnička zbirka ČAKAVSKE VERSADE obogaćuje hrvatsku čakavsku poeziju novim modelom lirske pjesme koja posvjedočuje autonoman lirski temperament i sugestivan pjesnički govor.

Dragutin Rosandić

Školske novine, br. 15. Zgb, 1994.

Naša krvava ratna zbilja postala je temelj inspiracije za potresne stihove zbirke *Bezumlje* (1994.). Pjesme su duboko proživljene, pune zlih slutnji s izrazom umjetničke i moralne pobune protiv teških spoznaja ratne stvarnosti, svega što se događa ne samo u pjesnikinji samoj, već i oko nje.

Poetskom riječju, krikom, zatim molitvom *za ovaj kutak zemlje hrvatske* autorica se suprotstavlja agresiji, ratu, nasilju, nazivajući to svojim pokušajem *da se ostane čist*.

Pjesme ove zbirke bremenite su mukom, iskazuju tugu zbog iznevjerenih vjerovanja da su narodi u svom poimanju kulture odbacili ratove kao način rješavanja sukoba.

(...) U općem neredu u kojem je ponovo podignuta sjekira mržnje i kada razaranje postaje načelo ostvarivanja prava nad slobodom drugog, kada proizvodnja ludila postaje za neke narode važan dio nacionalne ekonomije Ljerka Car Matutinović ne šuti. Traži riječi za užas od kojega smo zanijemili.

*Branimir Donat, iz Predgovora knjizi Disanje,
CBD CENTAR, Zagreb, 1997. str. 14*

Disanje (1997.) predstavlja antologijski izbor najboljih pjesama iz devet prethodnih zbirki što ih je autorica objelodanila u slijedu od 20 godina, a donosi i pjesme prevedene na slovenski, talijanski i engleski jezik.

Kanonijer ljubavne poezije: *Jerbo samo tebe glêdim* (1998.) predstavlja izbor ponajboljih ljubavnih pjesama objavljenih u zbirkama: *Vrijeme rastanka*, *Odiljat se*, *Kanat slaji od meda*, *Glasovi glazba*, *Bezumlje*, te iz neobjavljenih ciklusa pjesama: *Među zvjezdama* (1996.) i *Proljetne vode* (1998.).

Pjesme ove zbirke vedre su, optimistične, razigrane i potvrđuju misao što ju je svojedobno zapisao Saša Vereš „*usprkos svim mrgodnicima, netko se mora igrati*“. S jedne strane pjesnikinja je zagledana u književnu tradiciju renesansnih slavlja ljubavi i ljepote i to formom (*npr. sonet*) i izričajem prikaza suptilne psihološke analize vlastite emocionalnosti i razigrane doživljenosti prikaza (*npr. Fina gospa eto u padu nađe mjesto*) ne zagovarajući pritom staromodnost, već naprotiv, u spoju starog i modernosti, vješti je zagovornik ovog drugog pogleda na svijet, ističući nestašnost, ispovijednost modernost jezika, kao:

*Proljetne igre
su nevinost sama
počinju
kad spusti se tama
lahorom proljetnim
nas hlade
sokom s usana slade*

(Proljetne igre)

Pa kada se i desi „*čudna igra godina*“ i kada nas nešto „*neprestance obmanjuje i vara*“ ona sluti „*povratak izgubljenoj ljubavi*“

Povratak čist ko molitveni vapaj.

I sve ovo: tradicionalno i moderno; melodiozno i ženstveno; zaigrano i duhovito; intimno i uzbudljivo – povezati u skladno suzvučje duše – može samo prava, istinska pjesnikinja, a Ljerka Car Matutinović to jest.

Zbirka pjesama *Jabuka na glavi* (2001.) tematski je podijeljena u tri ciklusa: *Jabuka na glavi*, *Odjenih te u stihove*, *moj zavičaju*, *Litrati*.

Pjesme iz prvog ciklusa sadrže sve atribute naše suvremenosti, jer u njima ima dovoljno snage da odgovore na provokacije suvremene zbilje. Stihovi su svojevrsno ironijsko suprotstavljanje postojećem poretku stvari u suvremenom životu, pa se ovdje javlja određena ironijska, čak i satirična oštrica. Zašto *Jabuka na glavi*? Ova metaforična sintagma zapravo je poanta *Pjesme*

o oklijevanju u kojoj autorica ironizira našu pomirenost s postojećim, oklijevanje u izvršavanju nakana, naivnu neopreznost, nebudnost, a onda zapravo otkrijemo da nam je netko *neopazice*:

**SMJESTIO NA GLAVU JABUKU
I SAMO ČEKA NAPETOG LUKA**

(Pjesma o oklijevanju)

Jabuka – napet luk ovdje su simboli s mnogo dubljim, kompleksnijim značenjem. Opasnost se povećava u kontrastu sa slikom naše neopreznosti i oklijevanja. Koristeći našu neodlučnost, neopreznost netko nam na glavu stavlja jabuku, gađa nas primitivnim oružjem (lukom i strijelom) direktno u najranjivije mjesto – u glavu. Tko su žrtve? Svi mi, čitav svijet je na meti najprimitivnijih strijelaca. Poanta nam nameće predodžbu o Wilhelmu Tellu, legendarnom švicarskom heroju, kojega je habsburški namjesnik u Švicarskoj (Gessler) primorao da strijelom gađa jabuku na glavi svoga sina. Tell je, na sreću, vođen ljubavlju i sigurnom rukom, pogodio jabuku, a ne glavu sina, ali oni koji nama namještaju ne posjeduju ni jedno ni drugo, oni nas direktno, bez milosti – ranjavaju.

Toplo autoričino suosjećanje s nevoljnicima koji su spletom nesretnih okolnosti dospjeli u ponižavajući položaj progovara u pjesmi *Nježnost na ulici iznenada*. Ona je blistavi prikaz jednog segmenta gorkog trenutka naše zbilje. Suosjećanje je iskazano gradacijom:

*Nježnost na ulici iznenada
zgrabi mi dušu:
Htjedoh mu prići, htjedoh mu reći
htjedoh mu kazati, htjedoh zaplakati.*

(Nježnost na ulici iznenada)

Pjesma *Pjesnik čita svoju pjesmu mjesecu* izgrađena je na motivima: stvaranja, samoće, izdvojenosti, neshvaćene zanesenosti i romantične uzaludnosti. Već uz sam naslov pjesme javljaju se asocijacije o nespretnom, nezapaženom pjesniku koji je primoran čitati svoju pjesmu staromodnom kicošu mjesecu, jer su ljudi zabavljeni svakodnevnim *zemnim stvarima* i ne osvrću se na njega, a kamoli da bi mu poslušali pjesmu. Meni se, međutim, i pokušaj s mjesecom čini uzaludnim, jer će taj romantični prevrtljivac, ta skitnica malo poslušati, namignuti i odlutati u potrazi za ljepšom slikom, osvijetliti put kakvom zaljubljenom paru. I što će nespretni, neshvaćeni pjesnik kad ga, kako sarkastično primjećuje Ujević, *ne razumiju glupani i hulje*, već, kako kaže nježni Cesarić,

krvareći ljepotu ići sam svojim nebom, a običnicima prepustiti da idu svojim putem žureći za vlašću, zlatom il za hljebom?

Pjesma *Dok ti mažeš trepavice* samo će se površnom čitatelju učiniti lepršavom, otkvačenom. Na takvo ga razmišljanje može odvesti bogata rima u kojoj zvučno podudaranje glasova melodično utječe na sluh:

*Dok ti mažeš trepavice
nestane neko lice
u hipu padne nice
spljošteno nemilice
poput uginule ptice
potresi uragani otmice
ratovi poplave ubojice usred sveopće kmice
kloniranje
rasulo ljudske klice*

(Dok ti mažeš trepavice)

Čitatelju će se vedrom ovdje učiniti i igra riječima, tj. korištenje raznih jezičnih mogućnosti, glasovnih sličnosti dviju riječi i njihovog značenja u cilju postizanja duhovitog, šaljivog ili ironijskog efekta. Autorica to npr. postiže: uporabom homonima *lice*, *nemilice*; *trguješ drogom*, *trguješ Bogom*; zajedničkim etimološkim podrijetlom dviju riječi: *gmizavče što po tlu gmižeš*; uporabom sinonima: *promijene se barjaci i zastave*...

A sve to zapravo prikriva motiv gorke suvremenosti, jer: dok se jedan mirno uljepšava mažući trepavice, drugi: *gmižu i stopala ližu*; treći: *trguju i drogom i Bogom*; četvrti mijenjaju: *barjake i zastave* i sve to:

PRED DOMOM KOJI VIŠE NIJE NI TVOJ NI MOJ NI SVOJ.

Na put u *dječju književnost* Ljerka nas je povela romanom „*MA i LU*“ nakon kojega je postala prepoznatljiva spisateljica za djecu, okrenuta igri, tematskim i jezičnim novostima. Jezičnom nesputanošću, obuzetošću stvaralačkom igrom koja razgaljuje, oslobađa straha i napetosti autorica je pokazala izvrsno poznavanje dječje duše i svrstavanje na stranu djeteta u svim situacijama. Ljubavlju prema djetetu odišu i ostala njezina djela i slikovnice posvećene djeci potičući njihovu maštu, kreativnost, razigranost.

Knjiga proze za mladež *Sve niče iz priče* (2000.), nastala iz telefonskih razgovora autorice sa svojim unucima, primjer je svježeg zaigranosti u kojoj dolazi do izražaja autoričina vještina vođenja dijaloga. Individualnosti su psihološki istaknute, zapleti neočekivani, a raspletima ne nedostaje etička poanta. Priče su razigrane i pune života, a svakodnevnost je u njima prožeta

ironijskim odmakom. Blizanci Marko i Luka likovi su iz urbane sredine pa je i vokabular u skladu s njihovim dinamičnim doživljajima.

Njezina *prva zbirka pjesama za djecu* naslovljena je *Raduj se danu* (2004.). Podijeljena je u četiri tematske cjeline: *Obzorja*, *Raduj se danu*, *MA i LU se igraju*, *Mravi na splavi*. Ovdje je riječ o vrlo prisnoj, odgojnoj poeziji koja potiče na marljivost i učenje, a do zacrtanih ciljeva u njoj se dolazi na poseban, opuštajući način. MA i LU dobro su nam znani likovi iz istoimenog romana. Autorica im ovaj put daje drugačiji literarni oblik da iskažu vedrinu i dječju nesputanost, pa tako taj dvojac *Ilicom šeta*, a kada oni *u igru krenu gužva se stvori u istom trenu*.

Na isti se način autorica slobodno poigrava sustavom riječi pa tako upoznajemo:

*Žutooku mačku Lizu
najžutiju u Parizu!*

(Fina maca – prava faca)

Zapažamo i „cipice“ baš zvrckaste, vrcaste i luckaste i još mnogo iznimnih situacija u kojima autorica traži pljesak za radišnog mrava, za igru, za smijeh, spontanost i stvaralačku energiju...

Ovo je knjiga poezije za djecu i ponekog odraslog, pa se, nema sumnje, sviđa onima kojima je namijenjena.

Nakon zbirke *Raduj se danu* slijedila je: *Versi o nepotrošivoj ljubavi* (2005.) Ovaj kanconijer ljubavnih stihova podijeljen je na 101 numeriranu strofu koje u širokom dijapazonu prate sve mijene ljubavi. Ona je ovdje i pogled, i glas, i poljubac na rubu usana, ona je rađanje zaljubljenosti i kraj ljubavi. Živi, raste, buja, umire, obnavlja se poput mitskog Feniksa, ponovo rađa iz pepela. Iznova je puna snage, zanosa, nadanja i neprikrivenih žudnji. Ljubav je za pjesnikinju snaga, ljepota i vrijednost života, toliko snažna da može pobijediti i samu smrt. Autorica u završnoj, 101. strofi, potvrđuje ovu misao:

*Kad smo ja i LJUBAV svoji
i smrt me se boji!!!
Mogu je u oči gledati
i LJUBAVI se predati!!!*

Svoje pjesništvo na crikveničkom čakavskom idiomu autorica je, zasad, na najljepši mogući način zaokružila zbirkom pjesama *Meštija* (2007.) koja sadrži njezine sabrane čakavske pjesme.

(...) *U tim pjesmama je i meka duša djeteta i ushit odrastanja. To je ljubav pomiješana s bolom, nedjeljiva privrženost i autentično pripa-*

danje korijenima. A to je upravo ono što nas čini – svojim i što nam daje snagu da odolijevamo iskušenjima života. Tom i takvom duhovnošću prožete su i moje sabrane čakavske pjesme „Meštija“. One su sve ono čemu sam se veselila u životu. I radost i tuga! One su sva ljepota i dragost koju mi je pružio moj primorski zavičaj, moji najbliži, prijatelji.
Ljerka Car Matutinović „Meštija“ DHK, Rijeka 2007. str. 5

Uranjajući u svijet vlastitoga djetinjstva, odrastanja i zrelih životnih spoznaja autorica nas vodi od stepenice do stepenice prema vrhu svog poetskog tornja. Slikajući portrete i prizore kreće od direktnog motiva ka indirektnom iskazu onoga što prvotno ti motivi znače.

Riječ je o poeziji koja se ne može svrstati pod određene recepte. Ona je prepoznatljiva po pjesnikinji samoj. Čvrsti čakavski naglasak ovdje je snažno ukopan, riječ je teška u svom korijenskom značenju, neposredna do bola i u nju autorica udahnuje svoju lirsku dušu, podarujući joj trajanje. Ona toplo suosjeća s malim čovjekom kojemu uvijek nešto *kalumaju* (podvale):

*Vavik mićemu čo
 neč kalumaju:
 Jist i pit mu ne daju
 kako i kuliko bi htel,
 mora neboški plakat
 kad bi se raje smel,
 nevoji mu parićaju
 i žitak smućuju.*

(Vavik mićemu čoviku...)

Iako je Ljerka Car Matutinović poznatija kao pjesnikinja, književna je kritika i, što je važnije, čitatelji su se pozitivno odredili i prihvatili njezinu temperamentnu **pripovjednu prozu**: *Ljubavni jadi Ružice Trnoružice* (1986.), *Seoba mora* (1996.), *Opsjenar Galateo* (2002.), *Mirakul zvan ljubav* (2006.) u kojoj se očitovala kao vješta pripovjedačica puna britkih zapažanja, duha, mudrosti, spisateljskog iskustva.

A između svih Ljerkinih književnih djelatnosti postoji logička stvaralačka i duboko trasirana veza. Čini se da je onu vrstu raskoši svog poetskog iskaza, na neki način ugradila i u svoj prozni izričaj, pretočila je poput alkemičarke koja zna što je zakon spojenih posuda.

U knjizi *Opsjenar Galateo* (2002.), koja se sastoji od deset priča, autorica nudi zanimljive, na dušak čitljive tekstove, u kojima koristi poznata stilska sredstva srednjovjekovnih priča, ali u novu svrhu, jer se u njima, zaogrnuti plaštem srednjovjekovlja, skriva naša suvremenost. Priče ovoga tipa uklju-

čuju krvave prizore i brutalne epizode, a iza vanjskog pokrova spektakularnih kulisa krije se vještina i snaga nadasve zanimljivog pripovijedanja, originalne simboličnosti i iznenađujućih leksičkih kombinacija. Ove priče već u naslovnim sintagmama sadrže simbolično-alegorijska imena likova, nositelja radnje, kao: *udvoran, napuhan, razbojnik, razmetljiv, uništen* ili pak: *tvrdoglava, žuđena, strpljiva, čista*.

Likovi su inače majstorski građeni, nema u njima ničeg nenaravnog, neprimjenjivog na našu suvremenost. Oni su, s jedne strane, kultivirane ličnosti koje se spontano predaju svojim ljubavnim i drugim željama, s druge strane su neotesani, grubi, pokvareni tipovi koje vodi bezobzirni egoizam i osobna podlost. Koristeći ravnotežu stila, prirodnost, sklad rečenice, te duhovitu britkost književnica ih je jednakom strašću obojila satiričkim i realističkim tonovima. Posebnu pozornost pridaje fenomenu muško-ženskih odnosa s jasno izraženim erotizmom, a nježniji se spol u sudbinskim odlukama mora pokoravati volji očeva i braće. S jednakom okretnošću i profinjenom uglađenošću Ljerka ironizira pokvarenost i licemjerje naših suvremenika, a pod krinkom Malandrina (razbojnika), Galatea (udvornoga), Pomponija (razmetljivoga), te Agneze (čiste), Sabire (strpljive), Teštarde (tvrdoglave) i drugih kriju se likovi koji su simboli autoričine namjere da sve ovo oko nas preradi i ugradi u neko poetsko viđenje davno iščezloga svijeta.

I sve je ovdje iskazano u pravoj mjeri, čisto i sugestivno, s pažnjom da se ne kaže previše, da se vještom čitatelju ne uskrati draž otkrivanja nedorečenog.

Knjiga *Mirakul zvan ljubav* (2006.) je tematikom idejama i porukama svojevrsni nastavak „Galatea“. Autorica i ovdje afirmira ljubav kao temeljni životni stožer, jer ona omogućuje slobodu, a ljudi, premda za njom žude, samo je ponekad doživljuju u svoj punini, jer ljubav je često hirovita i bolna, ali uvijek uzbudljiva. Autorica nam taj fenomen mirakula tj. čuda dočarava živahnim pripovijedanjem i bogatstvom slika.

Već sam naglasila da je Ljerka Car Matutinović na hrvatsku književnu scenu ušla objavljivanjem književnih kritika, interpretacija, eseja. Ovoj se djelatnosti vraća i u zreloj fazi svoga stvaralaštva. Najistaknutija djela **književno-kritičke proze** su:

Lirika D. Cesarića i D. Tadijanovića (1964.);
Pjesnička riječ Dragutina Tadijanovića (1970.);
Čin riječi, eseji i književne interpretacije (1979.);
Odjeci pjesničke riječi, razgovori s književnicima (1991.);
Hrvatski pjesnici, školska antologija, interpretacije (2006.).

O vrijednosti Ljerkinoga književnoga rada, čiji dometi prelaze zavičajne i domovinske okvire, svjedoče brojne **nagrade** što ih je primila u zemlji i inozemstvu:

Drago Gervais, Rijeka, 1981. i 1985. za zbirke pjesama *Ljubav i Kanat slaji od meda*;

Zija Dizdarević, Sarajevo 1984. za pripovijetku *Predragi kutek*;

Zlatna medalja, Mazara del Vallo, 1986. za izbor pjesama na talijanskom *La bellezza del respiro*;

Il Borghetto, Città di Montepulciano, 1988. 1. nagrada za prozu;

Il Borghetto, Città di Montepulciano, 1989. 1. nagrada za poeziju;

Giuseppe Giusti, Monsummano Terme, Pistoia, 1992. za pjesme i pripovijetku;

Ljubo Pavešić, za najbolji čakavski tekst na MIK-u, Rijeka 1995.;

Nagrada za životno djelo Grada Crikvenice, 14. kolovoza 1996.

San Bartolo, Premio speciale di poesia (Posebna nagrada za poeziju) Firenca, 1996.

Nagrada Firenze, Premio Firenze, za pjesmu, Firenca 2001.

Nagrada Internacionalnog žirija za pjesmu Sonet o povratku molitvi, Città di Salò, 2005. i za pjesmu *Ti nizovi teški nizovi kameni*, 2007. godine.

Godine 2005. objavljene su joj pjesme u tri talijanske antologije nagrađenih pjesama.

Pjesme su joj prevedene na desetak stranih jezika, a pripovijetke na talijanski, njemački i engleski jezik.

Obrazovana u duhu humanističkih znanosti, obdarena literarnim talentom, intelektualnom znatiželjom, nepotrošivom vitalnošću, vedrinom, crikveničkim „carskim“ genima, silno marljiva, pozitivno ustrajna u stvaralaštvu, istinski privržena svom crikveničkom zavičajnom ishodištu – neke su od odlika hrvatske književnice Ljerke Car Matutinović.

Literatura, izvori podataka

A) IZVORI

- 1) Milivoj Solar: *Teorija književnosti*, ŠK, Zagreb, 1982.
- 2) Dubravka Bouša: *Priručnik za interpretaciju poezije s pojmovnikom*, ŠK, Zagreb, 2004.
- 3) Dragutin Rosandić: *Od slova do teksta i metateksta*, Profil, Zagreb 2002.

B) DJELA LJERKE CAR MATUTINOVIĆ:

- 1) *Odiljat se*, August Cesarec, Zagreb, 1983.
- 2) *Kanat slaji od meda*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka 1987.
- 3) *Glasovi glazba*, Mladost, Zagreb, 1988.
- 4) *Čakavske versade*, Crikvenica, 1993.
- 5) *Bezumlje*, Alfa, Zagreb, 1994.
- 6) *Disanje*, CBD CENTAR, Zagreb, 1997.

- 7) *Jerbo samo tebe glêdim*, Ceres, Zagreb, 2004.
- 8) *Jabuka na glavi*, Adamić, Rijeka, 2001.
- 9) *Raduj se danu*, Nova stvarnost, Zagreb, 2004.
- 10) *Versi o nepotrošivoj ljubavi*, Društvo hrvatskih književnika Zagreb, 2005.
- 11) *Meštija, sabrane čakavske pjesme*, Društvo hrvatskih književnika, Ogranak u Rijeci, 2007.
- 12) *Ljubavni jadi Ružice Trnoružice*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1986.
- 13) *Seoba mora*, Pegaz, Zagreb, 2006.
- 14) *Mirakul zvan ljubav*, STAJER GRAF, Zagreb, 2006.
- 15) *Hrvatski pjesnici, školska antologija, interpretacije*, Mozaik knjiga, 2006.

Sažetak

Istaknuta hrvatska književnica Ljerka Car Matutinović, profesorica hrvatskog i talijanskog jezika s književnostima, rođena je u Crikvenici, a živi i stvara u Zagrebu. Nadahnuta je prozaistica, književnica za djecu, književna kritičarka, uspješna i cijenjena prevoditeljica, a prije svega pjesnikinja. Stvara na hrvatskom književnom jeziku, crikveničkom čakavskom idiomu i na talijanskom jeziku. Obrazovana je u duhu humanističkih znanosti, obdarena talentom, nepotrošivom vitalnošću marljiva i silno privržena zavičajnom crikveničkom ishodištu. Objavila je 15 knjiga poezije, četiri knjige pripovjedne proze, roman, priče, pjesme i slikovnice za djecu i više knjiga književno-kritičke proze, te prijevoda. Uvrštena je u domaće ali i strane antologije. Dobitnica je brojnih književnih nagrada kao i Nagrade za životno djelo Grada Crikvenice.

Ključne riječi

Ljerka Car Matutinović, svestrana književnica, prevoditeljica, crikvenički čakavski idiom, talijanski jezik.

Summary

Marija Gračaković

LJERKA CAR MATUTINOVIĆ

THE POETRY OF UNITY AND UNEXPANDABLE VITALITY

A prolific Croatian literary Ljerka Car Matutinović, professor of Croatian and Italian languages with literature, was born in Crikvenica, and now lives and creates in Zagreb. She is an inspired writer of prose, an author of children's books, a literary critic, a successful and respected translator, and first of all a poet. She creates in the Croatian literary language, Crikvenica's Chakavski idiom and Italian language. She is educated in the spirit of humanistic sciences, possesses great talent, unspent vitality, is diligent and very devoted to her native roots in Crikvenica. She has published 15 books of poetry, four books of storytelling prose, a novel, short stories, children's poems and picture books, and numerous books of the literary-criticism prose, and translations. She is part of the national and international anthologies. She is a winner of numerous literary awards as well as an Award for life work from the city of Crikvenica.

Keywords

Ljerka Car Matutinović, versatile literary, translator, Crikvenica's Chakavski idiom, Italian language